Book-Post

20

To,

If not delivered
please return to :

EDITOR,
THE VEDIC PATH,
P.O. Gurukul Kangri,
(U.P.) 249404.

यथा पातु सदा स्वामि यमिंद्रः हेलतिवोजिनः १८ संबंधिपदवूरत्वेअसत्संबंधमुच्यते यथाङ्गः संपदं ज्ञात्वा देयात त्वा निर्वोर्हता १९
शब्दार्थौ यत्र न तुल्याविधतावि व संमतौ तदसंमितमित्याहुर्वीकविदो यथा २० मानसेोकपतद्यानदेवासनविलोच
नः तमेरिपु विपद्यारिप्रियांदिशतु वोजिनः २१ अपक्रमं भवेद्यत्र प्रसिद्धक्रमलंघनं यथा भुक्त्वा कृतः स्नानो गुरुन्देवांश्च
वंदते २२ छंदःशास्त्रविरुद्धं यच्छंदो भ्रष्टं हितद्यथा सजयतिः जिनपतिः परब्रह्म महानिधिः २३ रीतिभ्रष्टमनिर्वोस्ति
यथारीतेर्भवेद्यथा जिनो जयति सश्रीमानिंद्रवृंदसवंदितः २४ यदंतरति संप्रोक्तं यति भ्रष्टं बुधैर्यथा नमस्तस्मै जिनस्वा
ने सदानेमये र्हते २५ क्रियापदविहीनं यत्तदशक्तिमुच्यते यथा सरस्वतीपुष्पैः श्रीखंडेर्कुसुमैः स्तवैः २६ देशका
लागमावस्थाद्यादिद्विरोधिनः वाक्येस्थार्योन्निवध्नीयाद्दिशिटंकारणं विना २७ प्रवेशेचेत्रसस्फुटकुटजराजिस्मि
तदिशि प्रचंडे मार्तंडे हिमकणसमानो हिमरुचिः जलक्रीडायातं मदसरसि वालद्विपकुलं मदेनांधं विश्वंत्यसम
शरपातैः प्राज्ञमिनः २८ अस्मिन्त्रोलिपतेपराईपरयालस्वीकृता संख्यया प्रज्ञाचक्षुरवश्यमाणतिमिरः प्रख्याः किला
कीर्तयः गीयंते स्वरमष्टमं कलयता जातेन वंध्योदरान्मूकानां प्रकरेण कूर्मरमणी दुग्धोदधेरोधसि २९ इति दोषनिर्ब
केरकलंकितमुज्वले सदा विबुधैः कविहृदयसागरोत्थितममृतकाव्यमिवास्वाद्यते ३० इतिश्री वाग्भटालंकारे
द्वितीयः परिच्छेदः ॥ २ ॥ अदोषावपि शब्दार्थौ प्रशस्यते न यैर्विना तानिदानीं यथाशक्ति ब्रूमोभिव्यक्तये गुणान्
१ औदार्यमित्यादि औदार्यसमताकांतिरर्थव्यक्तिः प्रसन्नता समाधिश्लेषओजोपि माधुर्यसुकुमारता २ पदाना

बा॰ लं॰ २

मर्थव्यक्तत्वमस्या यकथ्यते बुधैः सिलिलानां प्रधानं तदेशार्थस्य नयथा ३ गंधेभविभ्राजितराजलक्ष्मीलीलांबुज
ग२ छत्रमपास्य संख्ये क्रीडागिरौ रैवतके तपांसि श्रीनेमिनाथोत्र चिरं चकार ४ वेदस्य यद्वैवमंसमतासा
ख्यातेबुधैः यदुज्वलत्वेत स्यैव साकांतिरुदिता यथा ५ कुचे कलशविता सा रिस्फारहलावण्यधारां मनुव
हतिय दंगासंगिनी हारवल्लिः अहह महिमानं तामनन्योपमेयां कथय कथमहं ते चेतसि व्यां
अयामि ६ फलेः कमाकारः प्रथममपि निर्गत्य सदना दनाशः कः सोत्येकं चिरपि पुराजन्मानिकृती
भ तपस्यन्नैश्चांतं ननु वनमुविश्रीफलदलेः खंडैः खंडैर्दोश्चिरमकृतपादार्चनमसौ ७ यदनेयत्वमर्थस्य
सार्थव्यक्तियथास्मृता त्वत्सैन्यरजसालुप्ते सूर्ये रात्रिरभूद्दिवा ८ ऊदितार्थोर्थकत्वं यत्र प्रसत्तिसोच्य
तेयथा कल्पद्रुमइवा भातिवांछितार्थप्रदो जिनः ९ समता धियर्यदन्यस्य गुणान्यत्र निवद्ध्यते यथा
सुभिरविल्लोभ्याणं रात्रः पल्लवितं यशः १० श्लेषो यत्र पदानि स्युः सूतानीव परस्परं ओजः समास भूयस्त्व
तद्रदेयतिसुंदरं ११ मुरायल्येकितं सहसहचरीभिर्वनचरैर्मुकुंदालादेलाध्वतथरणिभारं भुजवा
ज लंदशेन्नं छदूर्भाकुरनिकरदंभात्पुलकिता क्षमत्कारोक्कं कुलगिरिवरिणस्तपिदधिरे १२ समराजिर
स्फुरदरिनरेशाकरिनिकरशिरः सरससिंदूरपूरपरिचयेनेवारुणितकरतलोदेव १३ सरसार्थपर
दत्वं यत्तन्माधुर्यमुदाहृतं अनिष्ठुराक्षरत्वं यत्सौकुमार्यमिदंयथा १४ फणमणिकिरणाली स्फूर्त रा

ए

वा० अ०
सं० २

कृतं तज्जतत्तुल्यदेश्यादिकमनेकधा २ अपभ्रंशस्तु यच्छुद्धं तत्तद्देशेषु भाषितं यद्भूतैरुच्यते किंचित्तद्भौ
तिकमिति स्मृतं ३ छंदोनिबद्धमछंद इति तद्वाङ्मयं द्विधा पद्यमाद्यं तदन्यच्च गद्यं मिश्रं च तद्द्वयं ४ ॥
अदुष्टमेव तत्कीर्त्यै स्वर्गसोपानपंक्तये परिहार्यानतो दोषांस्तानेवादौ प्रचक्ष्महे ५ अनर्थकं श्रुतिक
टु व्याहतार्थमलक्षणं स्वसंकेतप्रक्लृप्तार्थमप्रसिद्धमसंमतं ६ ग्राम्यं यच्च प्रजायेत पदं तन्न प्रयुज्य
ते केचिदिष्टाश्च विद्वद्भिरेतेषामप्यदोषता ७ युग्मं प्रस्तुतेनुपयुक्तं यत्तदनर्थकमुच्यते यथा विनायकं
वंदे लंबोदरमहं हि तु ८ निष्ठुरं स्वरमत्यंतं बुधैः श्रुतिकटु स्मृतं प्रकारमनसामान्यं सृष्टेयं निर्मिता यथा ९
श्लो० १ व्याहतार्थं मदिष्टस्य बाधकार्थांतराश्रयं रतस्त्वमेव भूपाल भतलोपर्यं यथा १० शब्दशास्त्रविरुद्धं यत्तदल
क्षणमुच्यते मानिनीमानदलनो यच्चंद्रो विदयत्यसौ ११ स्वसंकेतप्रक्लृप्तार्थं ज्ञेयार्थांतरवाचकं यथा
विभाति शैलोयं पुष्पितैर्वानैरध्वजैः १२ यस्य नास्ति प्रसिद्धिस्तदप्रसिद्धं विदुर्यथा राजेंद्र भवतः कीर्त्ति
श्चतुरोहति वारिधीन् १३ शास्त्रमप्यर्थमाख्यातु यन्न सर्वत्र संमतं असंमतं तमोमोजं सालयं त्यज्य वीर
वैः १४ यद्यत्रानुचितं तद्धि तत्र ग्राम्यं स्मृतं यथा छादयित्वा स्मरानुष्येः पुरो धार्यं हि पापमहं १५ यदात्म
कृत्वाप्यस्यत दोषा संति तत्र हि अपदस्थास्तु ये वाक्यदोषांस्तान्ब्रूमहेधुना १६ खंडितं व्यस्तसंबंध
मसंमतमपक्रमं छंदोरीतियतिभ्रष्टं दुष्टवाक्यमसत्क्रियं १७ वाक्यांतरप्रवेशेन विच्छिन्नं खंडितं मतं ॥ .रा

न्कतुमाधातंनिःशेषालंक्रियासु च १६ स्यादनंत्यंतपादांतेप्येकशोपि लघुर्गुरुः पादादौनचवक्तव्या
श्चादयःप्रायशोबुधैः १७ भुवनानिवधूर्याश्रीकलिसप्तचतुर्दशाः आप्यदशपासितांकीर्त्तिमकीर्त्तिं
कृतेनान्यथा १८ वारणंशुभ्रमिंद्रस्यचतुःसप्तांबुधी नचतत स्तःकीर्त्तयेद्दाष्ठोद्दशावाककुभःक्व
चित् १९ यमकश्लेषचित्रेषुबवयोर्डलयोर्नभित् नानुस्वारविसर्गौचचित्रभंगायसंमतौ २०
शकमानेर्महीपालकारागारेविडंबनं त्वद्वैरिभिःसपत्नीकैःक्रितंवदुविडंवनं २१ त्वयादया
द्दुलग्नविभोरिपूणांनकवलांतंयमितानबालाः तत्कामिनीभिश्चवियोगिनीभिर्मुक्तिमहीपा
तविधूतरागाः २२ देवत्वमस्यद्योराशिंस्तोतुमनंनहात्मकं उत्कंठयतिमांभक्तिरिंदुलेखे
वसागरं २३ चंडडिते चटुलितस्वरधीतसारं स्तोसनरोभेक्कलितशोकजातं पश्यामिपापतिमिरक्षयकार
कायमेस्ततरामलतयःकचंलोपलोचं २४ इतिश्लारवधेपूज्यचंडबलनिःकामसकात्रितमनागमःभावतत्व
निधेदेवभालमत्ताद्भुतंतव २५ इतिछत्रबंधः भवकामनमतेभमग्नमायातमःसभविनयात्वांस्तुवेवीरवि
नतास्त्रिस्तोस्वर २६ अधीत्यशास्त्राण्यभियोगयोग्या न्यासेवतुर्यापदप्रपंचैः तेतंविद्दित्वासमयंकवीनां
मनप्रसन्नोकवितांविदध्यात् २७ इतिश्रीवाग्भटालंकारेप्रथमःपरिच्छेदः संस्कृतंप्राकृतंतस्यापभ्रंशोभू नर
तभाषितं इतिभाषाश्चतस्रोपियांतिकाव्यस्यकायतां १ संस्कृतंस्वर्गिणांभाषाशब्दशास्त्रेषुनिश्चिता प्रा

...णाय नमः श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली १ ॥ हृ
द्यार्थसंदर्भगुणालंकारभूषितं स्फूर्तीति रसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्त्तये २ प्रतिभाकारणं तस्य व्यु
त्पत्तिस्तु विभूषणं भृशोत्पत्तिकृदभ्यास इत्याद्यकविसंकथा ३ प्रसन्नपदनव्यार्थयुक्त्युद्बोधविधायिनी स्फु
रंती सत्कवेर्बुद्धिः प्रतिभा सर्वतोमुखी ४ सर्वधर्मार्थकामादिशास्त्रेष्वाम्नायपूर्विका प्रतिपत्तिरसामान्य मा
व्युत्पत्तिरभिधीयते ५ अनारतं गुरूपांते यः काव्यरचनादरः तमभ्यासं विदुस्तस्य क्रमः कोप्युपदिश्यते ६
विभुत्वाय बंधचारुत्वे पदावल्यार्थप्रक्रमया वशीकुर्वीत काव्यार्थी छंदांसि निरर्थकान्यपि ७ ।पश्चाद्गुरुत्वं संयो
गादि सर्गाणामलोपनं विसंधिवर्जनं चेति बंधचारुत्वहेतवः ८ ज्ञिते कृपाणे विघ्नते त्वया घोरे रणे हते
न धीरा इत्रियाभीत्या वनपूवगतायवान् ९ अनुकूलसंतानव्यार्थयुक्ताव भिनवत्वतः अर्थसंकलनाना
त्स्वमभ्यसेत्संकथास्वपि १० आगम्यतो सरेव गाढमालिंग्याययनि शोदच संदिदंयन्निजभ्रात ज्ञायया
तन्निवेदय ११ पदार्थेवं धाद्यस्यादभ्यासो वा च्युसंगतो सनकेश्यान्यतोनेन कविर्भवति तस्करः १२ ॥
परकाव्यरसोपि स्यात्समस्यायां गुणः कवेः अर्थितवर्णानुगतं नवं हि रचयन्त्यहो १३ मनःप्रसत्तिप्रति
भासानकालाभियोगिता अनेकशास्त्रदर्शित्वमित्यर्थालोकहेतवः १४ समासमिव पूर्वार्धे कुर्याद्दर्थ
प्रकाशनं नवगुरुश्ववकृद्धिहीनमिथं... ययावहो १५ एकस्यैवाभिधेयस्य समासव्यासमेव च अभ्यसे

विद्युता

नोमेसोहृद्दिलाछिधुरंघतिवामपर्य्यनुक्रोशबुध्यार्स्थानदिशानजलदविवरगावपासभ्र
तस्मीमर्भिर्दैवंसरागांमपिचतेभ्मिविप्रयोगः ॥१.२२॥ स्फुत्वांवार्त्तांजिलनदकपितां तां
घने शौपिसर्घःशापस्यांतंसदयहृदपैःसंविधायास्तकोपः संयोज्यैतौविगलिततरुचौदंपतीहृ
ष्टचित्तौभोगानिष्टानविरचितस्करं वंभोजयामासरभ्यवत् ॥१.२३॥ तं संदेसंजलधरववीदि
व्यावांच्छसेप्रार्थनांत्स्या जनहितकरोरहितुंपरवध्वाः॥प्राप्योरंतंस्तुवितमनांसाचं
तस्योरभर्तुःकेषांनस्यारिभिमतफलोप्राप्तिनारिह [illegible]षु १.२४॥ तस्माईंडुनिगदितपयार्सी
धूमेस्यांत्वकयांवस्तागारंविगलितविभुंदिष्टचिन्हैर्विदित्वातसंदिष्टंप्रशापमधुरंगुह्यकेन

१९

मप्युत्तंतमेहिन्यांमकलेमवद्‌कामरूपीपयोदः॥१२४॥ इत्थंभूतंसुचरितपदंमेघदूतं
वैनाम्नाकामक्रीजविरहितननैयिप्रयोगे विनेदैं[illegible]कार्यं श्रींह्मिर्मतिनिपुराणांबुद्धिभाव
:क्तवीनांसंयोगेनस्फुटस्फरवकरंकालिदाससंस्कार॥॥१२५॥ इतिश्रीकालिदासकृतौमे
घदूतंमहाकाव्यंसंपूर्णं॥ संवत् १८५६॥ लिषतंमिश्रभुसद्दीराममिश्रनौनिधरायकाआ
त्मिज॥ शुभंभूयात्॥ रामरामरामरामरामरामरामरामरामरामरामरामरामराम